

IGNACY KARPOWICZ

Égiek és földiek

(RÉSZLET)

Olga

1

Egy közönséges panelház harmadik emeletén lakott. Egy város a sokból, Broniewski utca, kilátás az erkélyről: jobbra a gépipari technikum, bentlakásos iskola, balra a buszmegálló.

Két műanyag szatyrot cipelt. Fáradtságot érzett. Munka után elment a Katicabogárba. Annak idején, régen a katicabogár rovar volt. Ma a Katicabogár a legolcsóbb szupermarket.

Minden lépcsőfordulóban megállt, hogy kifújja magát. A szatyrokban kétheti élelem. Csupa olcsó dolog. Szárzészta, rizs, hajdina – márka és származási ország nélkül, csak vonalkód. Sonka, májas hurka és felvágott-nyesedék, állítólag sertés, vér helyett vegyi koktéllal; a vérnek túl rövid a szavatossági ideje. Krumpli, egy fej káposzta és cékla, az utóbbi elvesztette a színét a főzéstől, még citromsavval se lehetett megőrizni. Mosópor (Dosia), folyékony mosogatószer (Ludwik) – (családi kiszereles) és tévéújság (Kropka).

A garzon ajtaja előtt letette a szatyrokat a földre, megigazította az elmozdult lábtörlőt, mélyeket lélegzett. Műbőr táskájából elővette a kulcsokat. Két fordítás balra. Aztán a másik kulccsal kétszer jobbra.

Felgyújtotta a villanyt, este hét óra múlt, sötét. Becipelte a szatyrokat. Bezárta az ajtót. Levette a sapkát, a kesztyűt, a sálát, a kabátot. A táskát a fogásra akasztotta. A kulcsok a bonaszaj méretű asztalkán landoltak. Lehúzta a csizmáját, papucsot vett. Rápillantott a műanyag szatyorra a mosolygó rovarral. Leült az előszobaszőnyegre. Legfeljebb öt percet sírt. Letörölte a könnyeit, tenyerével megérintette az arcát:

– Jól van már, Olga, nyugodj meg, jól van – mondta valaki nevében, akinek szeretnie kéne őt, vagy legalábbis úgy tennie, mintha szeretné.

Felállt és bevitte a vásárolt cuccokat a konyhába, egy kis beugróba, annál is kisebb ablakkal. Kirakta a dobozokat a konyhaszekrényekbe, kinyitotta a hűtőt, mindent a helyére.

– Jaj, de fáradt vagyok. Feldagadt a lábam.

Felrakta a tűzre a teaforralót. Amíg felforrt a víz, megvacsorázott (két felvágottas, savanyú uborkás szendvicset). Elmosta a tányért, a vágódeszkát, a kést meg a villát. Leforrázta a teát. Átment az egyetlen szobába. Leült a fotelbe, a teát az asztalkára rakta. A bögre mellett kinyitotta a tévéújságot. Ma péntek, holnap – a két szabadnapból az első; csak hétfőn kell

Ignacy Karpowicz (1976), a fiatal lengyel írónemzedék egyik legtehetségesebb tagja. *Égiek és földiek* című regénye 2010-ben elnyerte az egyik legrangosabb lengyel irodalmi díjat (*Paszport Polityki*). A regény várhatóan idén jelenik meg magyarul a Typotex Kiadónál.

munkába menni. Szombaton kitakarít és kimos, vasárnap meglátogatja az anyját, de azért ez két nap; akárhogy számoljuk: oda-vissza, rímes-rímtelen.

Bekapcsolta a tévét. Megnézte a Híradót a királynin. Semmi újság, semmi jó. Nem várta különben, hogy a tegnapi Híradó óta bármi is jóra fordul. Lelke mélyén valamilyen megrendítő hírre várt: mondjuk egy ismert ember váratlan halála hosszan tartó, súlyos betegség után, hogy együtt érezhessen vele. És az elhunyt családjával. És önmagával. Olga szívében nem kevés együttérzés lakozott.

A Híradó után film. Ma a *Jól áll neki a halál* ment. Megnézte. Hülye vígjáték, nem vicces, túl... túl... – kereste az ideillő szót. Vagy nem is túl, inkább nem eléggé?

A vígjáték után leforrázott egy kis gyógyteát, mentás mézfű, nyugtatónak, nyugalomból sosem elég. Kibontott egy tábla csokit, földimogyorós tejcsokoládé, E. Wedel. Eduardo W. Edel, mint egy szappanoperában.

Megnézte a Kettesen a kabaréegyveleget. A fejében is valami egyveleg kezdett kavarni. Fáradtnak érezte magát a végigdolgozott hét után, de jóleső érzéssel gondolt az elkövetkező két napra. Kicsit égett a szeme. Úgy látszik, már öreg ahhoz, hogy sírdogáljon, csak úgy, semmiért. Kiment a fürdőszobába, bedugta a kádat, öntött bele egy kis márka és gyártó nélküli, rózsaszínű folyadékot, és elfordította a meleg vizes csapot. A helyiség kis kubusát betöltötte a pára, Olga egy pillanatig gondolkodott, leült a végére. Szeméremszörzete egy-két szála már ősz volt, az öregség első fecskéi, ha alacsonyan repülnek, esőre áll. Vékony sugárban pisilt.

Eszébe jutott – ez volt egyik legmegalázóbb emléke – legutóbbi látogatása a nőgyógyásznál.

– Maga szűz – mondta a nőgyógyász. – A maga korában! Nem tudom jól megvizsgálni.

– Akkor ne vizsgáljon meg – felelte égővörös arccal.

A kis fürdőszobában, a rózsaszín habbal teli kád mellett Olga meggyújtott egy illatgyertyát: vanília, 3,99-ért; jobban szerette a levendulást, de azt ritkán árazták le. A szobai polcra levette Danielle Steel *Csodálatos kegyelem* című regényét kemény borítóban.

Levetkőzött csupaszra, mint a meztelencsiga, még volt fél óra a filmig. A *Leprás nő*-t adták. Belemerült a meleg vízbe és habba, kezében a szerelmes regénnyel. Elolvasta az első fejezetet, a víz kihűlt, kicsit leengedett belőle, hozzáeresztett meleget. Tudta, hogy fog végződni a regény, csakis azért olvasta, mert előre tudta a végét. Az élet csupa váratlan fordulat. Egy könyvnek kiszámíthatónak, megbízhatónak kell lennie. Jótett helyébe jó. Bűnért büntetés. Férfi a nőhöz. Lemondásért jutalom.

Úgy lépett ki a kádelőre, mint Aphrodité a tenger habjaiból hajdanán. Egy szerényebb változat, egy szerényebb életre alkalmazva, a mindennapok attribútumaival. Az egyetlen szóba jöhető kagyló – a végéé. Amorettek helyett – két falilámpa. És a bepárasodott tükör, mint egy hatalmas rovarszem különálló szemecskéje. Olga lerakta a könyvet a lehajtott végéfedélre. Balzsamot masszírozott a testébe. Testére köntöst vett. A köntöst övvel húzta össze.

Fogta a könyvet, bement a szobába, és bekapcsolta a tévét. A *Leprás nő* már elkezdődött. Nem baj, kívülről tudta az elejét. Meg a végét.

Olga idős hajadon volt, a legújabb terminológia szerint: szingli. Érintetlen méh, pórázon tartott idegek, ötven év.

Már rég beletörődött, hogy kizárólag szerelmes regények lapjain élhet át nagy érzelmeket. Így helyes, így van jól. Az életben munkába kell járni, két átszállás, reggel hatra, élelmszerbolt Grabówkában, több mint egy óra egy irányban, ébresztő négykor. Nagyon kevés idő maradna nagy érzelmekre, az ő életében felesleges pazarlás lenne a nagy érzelmek, fizetés

nélküli szabadságot kéne kérnie, hogy legyen ideje úgy istenigazából érezni valamit. Még jó, hogy a nagy érzelmeket borítóval zárták le. Így helyes. Mindenkinek szükségletei és képességei szerint. Valahogy így.

Olgának egy nővére és két bátyja volt. Tartották a kapcsolatot, ha nem is túl közeli kapcsolat volt ez, de rendszeres, többnyire telefonos, a legalacsonyabb tarifák szerint, másodperc alapú számlázás.

Olga eldobta magát a fotelben, a köntösébe bugyolálva, a maga miniatűr, biztonságos világában, kezében a távkapcsolóval, mint a minimálbér istennője. Hajat majd holnap mos, kora reggel, nehogy álmában összekócolódjon valami afrofrizurává (nem mintha rasszista lenne).

Valaki csengetett. Hallotta a csengőt, mégsem reagált. Ilyen későn nem szokott csengeni – a bal füle néha. A vekkerre nézett. Mindjárt éjfél. Újra megszólalt a csengő. Felállt, közben lelőtte a tévét. Lábujjhegyen az ajtóhoz ment, kikukucsált a kémlelőnyíláson. A lépcsőházban égett a villany. Sehol egy lélek. Csak a furcsán fekvő lábtörlő. Ez nem a lábtörlő, jött rá. Ez *valaki*. Ez a valaki feküdt a lábtörlőn.

Olga szíve szaporábban kezdett verni. Megrémült. Nem tudta, mit csináljon. Felhívja a sógorát? A rendőrséget? A mentőket? És mi lesz, ha ez a valaki elmászik, eltűnik, mielőtt a rendőrök vagy a sógora megérkezik? Bogaras vénkisasszonynak fogják gondolni. Attól félt a legjobban, hogy mások meglátják benne azt, ami igazából: a bogaras vénkisasszonyt. Így hát – többféle félelem közt őrlődve – erőt vett magán: fogta a konyhában a legnagyobb kést, előhúzta a fiókból az élezőt, a biztonság kedvéért megfente a kést, majd bizonytalan léptekkel kiment az előszobába, és résnyire nyitotta az ajtót.

A villany a lépcsőházban már kialudt.

Megnyomta a kapcsolót.

Mozdulatlanul feküdt a fiú. Nyilván a gépipari technikum tanulója. Haja összeragadva a vértől.

Papucsá orrával megérintette az ismeretlent. Nem mozdult.

Olga leguggolt, a fiú lélegzett.

Kivett a szekrényből egy régi lepedőt, leterítette vele a kihúzható fotelt. Nem akarta, hogy a *valaki* összevérezze a huzatot. Segíteni kell az embereken, igaz, de egyszersmind tisztán is kell tartani a világot.

Nyögve becipelte a fiút. Az próbált együttműködni, Olga így érezte. Végre sikerült keresztülvergődniük az előszobán, eljutottak a fotelig. A fiú összegömbölyödött benne, végtagjait maga alá húzva.

Olga pillantása saját, összevérezett kezére esett. Mint a *Balladyná*-ban, az iskolai kötelező olvasmányban, amely az emlékezetébe vésődött. A köntös is véres lett. Bezárta a bejárati ajtót. Megmosta a kezét. Rájött, hogy a köntöst leszámítva meztelen. Bugyit és melltartót vett elő a szekrényből. Majd zoknit, nadrágot és blúzt. A fürdőszobában átöltözött, a köntös a szennyeskosárban landolt. Legszívesebben a kezét is oda dobta volna, de nem tudta. Kivitte magával a fürdőszobából az autós egészségügyi dobozt, amit unokaöccsétől kapott születésnapjára, nem igazán elsősegélynyújtás céljából.

Egy műanyag lavórba meleg vizet öntött. Visszament a szobába, kihajlította a fiú kezét, amivel a fejét fogta, és lemosta az alvadt vért. Elég mély vágás a homlokán. Biztos össze kéne varrni. Hidrogén-peroxiddal fertőtlenítette a sebet. A fiú sziszegett, valamit motyogott, nyelve üresjáratban forgott. Olga steril kötést rakott rá.

A koszos vizet kiöntötte a vécébe. Lehúzta, kétszer. Visszament a szobába. Lehúzta a fiú Adidasát. A bal zoknija a nagylábujjánál lukas. Lehúzta a zoknit. Megszagolta, és elvörösödött. Aztán elővette a tüdődobozt, és bestoppolta a lukat. Egy pokrócot terített a fiúra. Aztán leült a kanapéra. A bútorfalra rakta a kést és a vezeték nélküli telefont. Kikapcsolta a tévét. Felgyújtott egy lámpát, és eloltotta a mennyezetfényt.

Ült a kanapén. Egy óra körül járt. Nem érzett álmodást. A garzon biztonságos világa egyszerre kevésnek, szűknek tűnt. Azon kapta magát, hogy csodálkozik, mint amikor például valaki hosszabb szünet után felpróbálja a kedvenc nadrágját: már a combon elakad, a sprint a derekáig reménytelen, a varrás hamar kifulladásig kezd. Hogyan? Nem figyelt oda, és felszedett pár kilót? Összeugrott a lakás, mint egy kifőzött gyapjúpulóver?

Végül elnyomta az álom. Mire felébredt, a fiú eltűnt. Mint a kámfor. Úgy érezte, mintha álmodott volna. Álom volt. Szép álom. A sors ajándéka. Az álmoképuha borítójában.

De mégsem. Az élére hajtogatott pokróc. A nyitott egészségügyi doboz az asztalon. A foltos lepedő. Első közös éjszakájuk.

Felpattant.

Elfordította a bejárati ajtó kulcsát. Körbejárta a lakást. A hűtőből eltűnt két virsli. A táskájában lévő pénztárcájából száz zloty.

Olga leült a kanapé szélére, kezében a régi tárcával. Mosolygott. A fiú száz zlotyot lopott el, háromszáz volt benne, a többi meghagyta.

2

Bátyja hazavitte Białystokba. Kicsit morgott, mert meg kellett várnia, amíg Olga elmosogat és kitakarít az anyja születésnapja után. Morgott, mert egyre jobban elhatalmasodott rajta a másnaposság, és nem tudott ráinni: felesége éberem követte a vodkásüvegek mozgásának ellipsziseit és íveit, a hirtelen irányváltások sem tévesztették meg.

Olga felcaplatott a harmadikra. Szatyrában az anyjától kapott ajándékok: mákos bejgli, tojás, egy darab füstölt sonka és egy üveg marinált gomba. Becsukta maga után az ajtót, ráfordította a kulcsot, és lerakta a szatyrot. Micsoda megkönnyebbülés, végre otthon, egyedül, milyen jó.

Este hét óra múlt. Olga átadta magát a mindennapi teendők rituáléjának: fürdés, aztán egy kis krém az arcára, egy kis balzsam a bőrébe, aztán mentás mézfű meg valami édesség (ma anyja bejglije), aztán néhány fejezet a *Csodálatos kegyelem*-ből, film, humoros műsor, közte meg a Híradó vagy a Panoráma, hogy lássa, hogy másoknak még rosszabb, mint neki a garzonjában.

Olga szerette az életét, a hétköznapi tevékenységeket, amelyek tartalmat és formát kölcsönöznek a napoknak, akár csak a létra fokai, amelyeken mászik a lábunk, mielőtt felér a tetőre. A tetőről könnyen leeshetünk és kitörhetjük a nyakunkat, és túl sokat látni, ezért Olga remélte, sosem ér fel, sosem néz sem hátra, sem előre, csak folytatja a kis lépések mindennapi litániáját, ragozza magával az egyszerű és nem túl előkelő főnévi igeneveket, amelyek libasorban vonulnak alkonyattól hajnalig.

Sosem jegyezte meg az álmait; néha úgy rémlett, apja odajött hozzá, leült az ágya szélére, a matrac nem hajlott meg a súlya alatt, ez a matrac volt az utolsó, amire emlékezett, helyesebben amire úgy érezte, emlékszik.

Negyed tizenegyig feküdt. Hallgatta a mosogatóban szétfreccsenő vízcseppeket: szabálytalan ritmus, a cseppek gyors kettes-hármas sorozatokban ütődtek neki, vagy egyenként, pár másodperces szünetekkel. Évek óta erre a csöpögésre aludt el: szabálytalanul, nekilódulásokkal és megszakításokkal merült álomba, amelyben apja talán a matracára ül majd.

Lakása, mint minden magányos emberé, a hangok menedéke lett; a felesleges és rendszert gondosan kiiktatott hangoké. Csapcsöpögés, zsanér- és parkettanyikorgás. Bugyogás a radiátorban, ablakrésekben füttyülő szél, áram sziszegése a konnektorban.

Olga anyja születésnapjára gondolt, csöpp-csöpp-csöpp-szünet-csöpp-csöpp, Aniára, az unokahúgára, a bekötözött fiúra, csöpp-csöpp-szünet-csöpp-csöpp-csöpp, arra, hogy hoznake másnap tejterméket a boltba, az egészségügyi szakközépben olvasott *Pan Tadeusz*-ra, arra, hogy hogy néz ki a Paradicsom kapuja, hasonlít-e egy macska pupillájára, hogy – szünet.

Az igazat megvallva, nem tudjuk, hogy Olga elalváskor mire gondolt (ha egyáltalán), de betekinthetünk abba, amit álmodott:

Oltárhoz lép egy ismeretlen, üres templomban, térdre borul, imádkozni kezd, elfelejti, hogyan folytatódik az ima. Elmegy a hangja.

Ez az álom aztán egymás után ismétlődik alig eltérő variációkban, mintegy keresve azt a variációt, amelyik fájdalmasan érintené az álom hordozóját, hogy napvilágra juthasson, mint valami élősködő lárva.

Mikor hajnali négykor szól a vekker, Olga elfelejti, hogy elfelejtette az imát. Felgyújtja a villanyt, és félálomban végzi a reggeli tevékenységeket: a pisiléstől és rituális fürdéstől a reggelin át a kulcs elfordításáig a zárban.

Míg zötyög a szinte üres buszokon, nem gondol semmire. Ezt teljes felelősséggel állíthatjuk: Olga elméje átlátszó és sima, akár az ablaküveg, a kisebb koszok az előző napok lenyomatai, elég egyszer elhúzni rajtuk a rongyot.

Előveszi táskájából a kulcsokat, és kinyitja a boltot. Felkapcsolja a villanyt, bekapcsolja a hűtőt, az elektronikus mérleget, a pénztárgépet. Elrendezi a felvágottakat és zöldségeket. Pontban hatkor kinyit. Épp befut Gienek úr a pékségből. Gienek úr hatvan felé jár, kövérkés és kopasz, nagyon kedves, mindig van egy meleg szava vagy fánkja. Olga kedveli Gienek urat. Gienek úr nagyon kedveli Olgát. Gienek úr öt éve özvegyült meg. Flörtölnek kicsit, három éve, de Gienek úr még nem hívta el Olgát táncolni vagy – ahogy a fiatalok szokták – moziba. Kész szerencse. Olga nem tudta volna, mit feleljen, vagy mit vegyen fel.

A főnökasszony csak dél körül jön. Előbb a zöldség érkezik. A kis szarházi megpróbál becsempészni egy zsák rohadt hagymát. Biztos zsidó, gondolja Olga. Semmi baja a zsidókkal, sosem ismert zsidókat. Azt a feljűk mélyen gyökerező meggyőződést hozta hazulról, hogy ha valaki nem teljesen tisztességesen próbál keresni egy üzleten, az biztos zsidó. A lengyelek, oroszok, németek arról híresek, hogy egész falvakat kaszaboltak le, háborúztak és súlyos bűnöket követtek el. A zsidóknak csak ez a kereskedelem iránti kicsit vicces, kicsit terhes vonzalom maradt. Talán mert nem hisznek Krisztusban, gondolta Olga. Úgy tartotta, hogy Krisztus előtt nem léteztek súlyos bűnök. Ha ugyanis léteztek volna, gondolta Olga, Krisztus már előbb megjelent volna, hogy megváltsa őket.

Olga hitt Istenben, mert hittek a szülei, és hittek volna a gyerekei. Hitt Istenben, mert Ő mindenható és érthetetlen, márpedig az ember nem képes felfogni a Szentháromság egységét: ha ő, Olga nem tudja felfogni, az azt jelenti, hogy Isten létezik. Hitt Istenben, mert mindenki fizeti a számlákat, és csak Isten garantálja, hogy mindent becsületesen összeszámolnak: a túlfize-

téseket visszatérítik, a hátralékokat elengedik. Ez az isteni közgazdaságtan. Végül – hitt Istenben, mert Isten nélkül minden szabad lenne, Isten nélkül nem lenne jó és rossz.

A zöldség után megjött a cukrászáru, aztán a tejtermékek és mirelittek. Hétfőnként mindig sok dolga volt. Szállítmány szállítmány után, plusz a vevők. Olga szinte minden vevőt ismert. Szinte minden vevő ismerte Olgát. Beszéltek a gyerekekről, a kutyákról, arról, hogy rosszul mennek a dolgok Lengyelországban. Fogyasztói demokrácia. Minden viszonylagos, gondolta Olga, még a haszonrés is: a vevőknek túl nagy, a főnökasszonynak túl kicsi.

Tíz óra kirakodás, mérés, szatyorba pakolás, pénztárgépbe ütés, visszaadás és beszélgetés után végre kiszabadult az élelmiszerbolt mikrovilágából.

A belvárosban átszállt, elment a patikába (a legolcsóbb a városban), vett Rutinoscorbint, kapart a torka és a tüdeje, valamint kötést és steril gézt. Hét előtt ért haza.

Az a homályos érzése volt, hogy valami megváltozott. Minden tárgy úgy nézett ki, mint amikor elment, de ne felejtjük, a részletek voltak Olga szenvedélye. Például a kanapén mint ha egy milliméterre elferdült volna a takaró. A fotel huzatja mintha jobban behajlana egy idegen érintés súlyától. Túl meleg a kilincs, túl száraz a mosogató, még a szél is hamisan füttyül az ablak réseiben.

Olga figyelmesen körbejárta és megnézte az egész lakást. Semmi kétség, minden maradt ugyanolyan, ugyanakkor teljesen más, ami csak egyet jelenthet: kimerült, és ki kell vennie visszamaradt – de még mennyire visszamaradt – szabadságát, és el kell utaznia anyjához egy hétre. Röviden: anyja örülni fog, ő kipihen magát.

– Minden ugyanolyan – ismételte hangosan Olga –, de más.

3

A heti ritmus: ébresztő négykor, munka, vásárlás, otthon, tévé és a *Csodálatos kegyelem*, álom, ébresztő: a megszokott órák megnyugtató egymásutánja, az élet hipnotikus egyhangúsága, a hétfő és vasárnap stabil lemeze. Szerdán felhívta unokahúgát, Aniát:

– Sütöttem piskótát, nem jössz át? Hogy van a papa és a mama?

– Semmi változás.

– Akkor jó.

– Beszélj a magad nevében, Olga néni – felelte az unokahúga.

Olga szeretett sütni-főzni. Az olcsó, tartós ételeket kedvelte, mint a bigosz vagy a mézeskalács. Az ember egy hétig eheti, belakhat vele, és se ő nem hízik meg, se a pénztárcája nem apad le.

Ez a hét, bármennyire is hasonlított az előzőekre, mint egyik homokbucka a másikra, nem emlékeztetett Olga munkás életének egyetlen hetére sem. Esetleg valamilyen homályos, megfogalmazhatatlan módon kapcsolódott két, évvel ezelőtti különös hetéhez: rágondolni is rémes, milyen régen ránehezdedek életére. Olga ápolónő volt az előző rendszerben, amelynek urai, cinizusból vagy színtévesztésből, a vöröset választották a vezető színnek. Keze akkoriban finom és ügyes volt, mosolya széles, bőre fehér, haja hollófekete. A betegek kedvelték Olgát, Olga kedvelte a betegeket. Úgy tűnt, a világ fair Olgával, és Olga sem szegte meg a játékszabályokat, még a lepedőket se vitte el a kórházból, pedig senki se nézett a körmére senkinek, mindenki a lába alá nézett. Ha az előző rendszerben kötelező különös logikát alkalmazunk, arra a következtetésre juthatunk, hogy Olga, azzal, hogy rendesen viselkedett, bot-

rányosan viselkedett: azt tette, amiről mindenki beszélt, hogy aztán tetteivel meghazudtolja saját szavait. Olga szavai tökéletes összhangban voltak cselekedeteivel; az ő osztályán nem veszték el huzatok vagy pizsamák, nem tűntek el fecskendők, gyógyszerek és tűk, ezért Olga kolléganői nem voltak oda Olgáért. Nem kedvelték, de odáig sosem mentek el, hogy zaklassák vagy nyíltan ellenségesek legyenek vele. Némelyik úgy vélte, Olga megőrült, és egy őrüttel nem lehet szót érteni. Mások úgy tartották, Olgának magas beosztású barátai vannak és minden soványsága ellenére igencsak széles háta.

Az idegsebészetben dolgozott. Maga korabeli betegek – harminckettő múlt akkor – ritkán kerültek oda, ha mégis, legtöbbször közlekedési baleset miatt. Némely közlekedési baleset az őrszobán vagy kihallgatás közben történt. Az előző rendszerben a közlekedés nem volt különösebben jól szervezett.

A betegek nem emberre emlékeztettek, hanem rongyokra, nyílásokkal testük különböző pontjain. Olga munkája abból állt, hogy ezeket a nyílásokat kiszolgálja: némelyikből nyögéscselés hallatszott, ezt a nyögéscselést csillapítani kellett, másokból vizeletsugár csorgott, ezt fel kellett takarítani.

Hétfőn Olgának jutott az éjszakai ügyelet. Maga az osztályorvos hívta fel, és utasította, hogy készítse elő a termet, amelyet a különleges vendégeknek tartottak fenn: pártfunkcionáriusoknak vagy áldozataiknak; az előbbieket nem kívántak közvetlenül érintkezni a munkásparaszt elemmel, az utóbbiak meg (az előbbieket szerint) jobb, ha nem érintkeznek. A pribékek és áldozatok e kiegyenlítődségét, mely a térdimenzióban az elkülönítő alakját öltötte, egyesek mulatságosnak találták: a rendszer eltorzította az embereket, az emberek eltorzították rendszert, a humorérzék elvesztette minden kapcsolatát a méltósággal vagy illemmel.

Olga elgondolkodott, kit hoznak: a kegyesen uralkodó LEMP egy tagját, egy gyalogost, aki a teherautó alá esett vécére menet a börtönfolyosón? (Lehetséges ez egyáltalán?) Akárkit hoznak is, Olga ugyanúgy viselkedett volna: kurafi és szent egyformán szenved. Így vélte, a tünetek alapján.

Egy baleset áldozatát hozták. A Biztonsági Szolgálat tisztjének ajkán mosoly játszott, míg tájékoztatta Olgát, hogy „öccse” elbotlott a fürdőszobában, aminek következtében több csontja eltört, károsodott a gerincvelője, és kiszáradt. Meg kellett operálni. Az operáció sikerült, de a beteg nem halt meg, ezek az ellenzékiek gyógyíthatatlanul ellenállóak, gondolta.

– Vigyázzon nagyon zuhanyozás közben – tanácsolta a tiszt.

Olgának eszébe sem jutott, hogy ez fenyegetés volt, ügyesen becsomagolva.

– Mindig vigyázni szoktam – felelte. – És most kérem, menjen ki. Semmi keresnivalója itt.

A tiszt morgott valamit az orra alatt, és kiment. Olga ismerte a tisztet, már háromszor látta korábban, mindig civilben.

Az „öcs” feküdt az ágyon. Tekintetét a plafonon és a falakon jártatta, még nem igazán volt magánál, nemrég ébredt az altatásból. Olga megnézte a beteg kartonját. Jerzy, családnév nélkül, kora 28, súlya 58, kozmetikázva. Olga felsőhajtott.

Többször is benézett Jerzyhez. Nagyon nyugodtan telt az az éjszaka. Ha létezne egysége a fájdalomnak, mondjuk, a dol (a latin dolorból), Olga azon az éjszakán valóságos dolmilliomos lett volna.

Már virradt, Olga ült Jerzy ágya mellett, mint egy családtag, feleség vagy nővér. A „báty” alighanem már megírta a jelentést, és jóízűen elaludt. Olga szeme leragadt, három kávéban sem sikerült feloldania az álom ragasztóját.

– Félek.

Olga összerezent. Olykor saját lelkiismeretével beszélgetett, általában igazat adtak egymásnak, de még sosem szólt hozzá ilyen közvetlenül a lelkiismerete.

– Félek. Pisilni kell.

Olga felébredt a szendergésből. Az első pillanatban azt gondolta, a lelkiismeretnek nincs hólyagja, a másodikban gépies nővérmozdulattal felállt, és a kacsáért nyúlt.

Nem feszélyezte a hímvessző érintése. A hímvessző nem olyasmi, ami élvezetet okoz. Olga, mondjuk így, a túloldaláról, a fonákjáról ismerte a hímvesszőt. A vessző a test része, az el-kínzott, gyengélkedő testé, amelyen keresztül távozik a vizelet. A vizeletet fel kell takarítani. A testtel együtt kell érezni.

Jerzy becsukta a szemét. Olga tartotta a vesszőjét, várta, hogy pisiljen.

– Kérlek, segíts.

– Segítetek. Pisiljen nyugodtan.

– Nem úgy, máshogy.

– Hogyan?

– Megölnél?

Olga megdermedt.

– Jerzy, huszonnyolc éves, családnév nélkül, pisilj, kérlek. Félrebeszél az altatástól.

– Nem érted.

– Értem, mit akarsz. Most pisilj.

– Megígéred?

– Igen.

Hazament. Nem bírta elaludni. Két hétig éjszakai ügyeletet vállalt. Jerzy ágyánál ült. Hallgatta. A férfi általában nem mondott semmit; az infúzióban csöpögött a fiziológiás sóoldat. Egyszer sem érintette meg, csak ha nyilvánvalóan muszáj volt. Jelenléte a beteg ágyánál aszeptikus volt, tárgyilagos, akárcsak az érintése, teljesen praktikus, száraz.

– Holnap – kérte Jerzy.

Bólintott. Nem ellenkezett.

– Fogd meg a kezem.

Olga ujjbegyével megérintette Jerzy kézfejét, fűrészporrá aszott, kicserepesedett bőrét.

– Ne így. Csináld úgy, ahogy ő. Ahogy a feleségem.

Otthon úgy elaludt, mint akit fejbe vertek. Fogat se mosott. Szólt a vekker. Megitta a kávé, megfürdött, szépen megcsinálta a frizuráját, kifestette magát, elővette a legjobb ruháját, a szekrényből pedig a magas sarkú cipőjét.

Éjjel negyed egykor belépett a kórház elkülönítőjébe. Az egyik kezében a túsarkú, a másikon négercsók – a létező szocializmus Themisze. Bezárta az ajtót. Levette a kötényt és a kórházi papucsot. Felvette a túsarkút, és megigazította a haját. Az ágyhoz lépett. A négercsókot lerakta az éjjeliszekrényre.

– Vártalak.

A férfi szájára rakta az ujját. Az a nyelve hegyével megérintette a bőrét. Száraz volt a nyelve. Érintése, akár egy papír, egy újság érintése.

– Félek.

Ezek voltak Jerzy utolsó szavai. Olga visszakarta ujját a férfi ajkáról: megégette a szó és a félelem. Aztán megcsókolta. Csak akkor törölte le Jerzy szájáról a rúzszt, amikor már meghalt. Közepes minőségű, égővörös rúzs volt. Illett Olga életéhez és Jerzy halálához.

Felvette a nővérkötényt. Lehúzta a túsarkút. Bedugta a lábát a papucsba. Elvette a kibontatlan négercsókot. Kiment a szobából, ahogy bejött.

Reggel beadta a felmondását.

Kétszer hívták be kihallgatásra. A „báty” kérdezgette, mit csinált aznap éjjel, amikor a veszélyes bűnöző meghalt. Van-e családja. Kivel tart fenn szexuális viszonyt. Csomó undorító kis kérdés. Jerzy „bátyja” sokkal intelligensebb volt Olgánál. Olga tisztában volt ezzel. Épp ez fájt neki legjobban, hogy intelligens, nála jóval intelligensebb emberek a gonosz szolgálatába állnak.

– Megölte – állította a „báty”. – Tudunk mindent.

– Maguk ölték meg – vágott vissza.

A tiszt felnevetett, mintha egy jó viccet hallana.

Nem ment vissza a tanult szakmájába. Rosszul fizető munkákat végzett: volt takarítónő, recepciós, konyhai segéderő. Ha nincs a családja, nem lett volna miből megélnie.

Örült a kommunizmus bukásának. Lojális volt a régi rezsimhez, lojális lesz az újhoz. Néha, csak úgy mellékesen, elgondolkodott: milyen csapásokat fog hozni az új rendszer. Nem hitt benne, hogy jobb lesz, bármit jelentsen is ez. Az alkotmány megváltoztatásától még nem jön el a tisztesség. A Kerekasztal előtt is lehetett tisztességes az ember; csonka, egyedi, nehéz tisztesség volt ez, de mégiscsak tisztesség.

Leforrázta a mentás mézfüvet. Vágott két szelet bejglit: két fekete örvény a kelt tésztában, amely mozdulatlanul fekszik a tányéron, mint egy kiséger, ha rámered a kígyó; bravúros hasonlat, külön-külön magány.

4

Ania, Olga unokahúga, megette a piskótát, és elment, de Olga nem találta a helyét a garzon pár otthonos négyzetméterén. Valaki mindent átrendezett és megváltoztatott, pedig nem változott semmi. Az ismerős dolgok válnak a legidegenebbé (Epiktétosz) (csakugyan?).

Unokahúga azt ígérte, este tízkor visszajön. Találkoznia kellett valakivel, no és el kellett hoznia valamilyen apróságokat hazulról.

– Olga néni, a szüleimnek azt mondom, a barátnőmnél alszom.

Még csak nem is bólintott válaszul. Utálta a titkokat és elhallgatásokat. De igazat adott Aniának. Jobb nem felzaklatni a családot a furcsa előérzeteivel, félelmével, hirtelen elidegenedésével és a kisikált süttővel. Minek aggódjon a család amiatt, hogy Olgánál valami megváltozott: a lakásában vagy a fejében? Azonkívül bizonyos értelemben mégiscsak Anka barátnője volt.

Látta: az igazság ki nem mondása az első lépés a hazugság ingoványa felé. Az első lépés után jönnek az újabb, egyre gyorsabb, egyre kuszább és tehetetlenebb lépések. Nehéz lesz megállni. Végül megbotlik, és elesik. Könyékig és nyakig süpped a mocsárba. Elmerül. Az orrluka is eltűnik. A látóhatár csipkéjével együtt.

Elmosta az edényeket. Tiszta ágyneműt húzott Aniának. Próbált nézni valamit a tévében. Takarékoságból lemondta a kábelt. Csak Egyese és Kettese volt. A köztvé ügynevezett közfeladatot látott el, vagyis védte a nemzeti kultúrát és az értékek világát, elég álszent módon, de Olgát kielégítette. Szerette a Danielle Steel regényei nyomán készült filmeket, a kabaré-

egyvelegeket és a sztárokat a jégen vagy bárhol. Alacsony röptű szórakozás volt ez – csak néha sikerült egy-egy loopot ugrania valakinek –, lusta és nem túl megerőltető. Tisztában volt ezzel, a végigdolgozott nap után azonban nem várt semmi kifinomultat vagy pláne igazit. Tizenegy és éjfél között egy olyan világra vágyott, amelyben nem jelenik meg az élelmiszerbolt, nincs helye a letörletlen könnyeknek, a viták pedig egyszerű szavakból álló, egy szuszra kimondható, rövid mondatokba foglalhatók.

Olga élesen elválasztotta egymástól az életet és a művészetet. Minél kevesebb a művészetben a valós élet, annál jobb mindkettőnek. Az embernek túl sok nap mint nap az életből. Minek kínozza még magát esténként?

Anka pontban tízkor jött vissza. Megitták a teát. Beszélgettek egy kicsit. Megmosakodtak, és lefeküdtek aludni. Elalvás előtt Anka megpuszilta nénikéjét. Olga minden ilyen kedvességet megjegyzett. Ritkán történt vele hasonló. Gyűjtenie kellett és – szabadidejében – nézegetni, mint egy bélyegalbum lapjait, egyik csókot, szorítást, ölelést, érintést a másik után. A halvány, finom meghatódásokat.

Olga nyitott szemmel feküdt. Túl nagy a csend. Nem csöpögött a víz. Unokahúga lélegzésének nyugodt ritmusa: túl szabályos ahhoz, hogy álomba ringathassa Olgát.

Nem beszélt Ankának a fiúról, akin segített. Anka most az ő helyén feküdt. Volt ebben valami egyetlen.

Olga gondolatai meddőn keringtek e körül az illetlenség körül, próbálták megragadni a lényegét, de aztán, mindinkább belefáradva a kergetőzésbe, keveredni kezdtek az élelmiszerek kasszába ütött kódjaival, árakkal. Régen tüzes foltok örvénylettek a szemé előtt, manapság – a vonalkód és az eltarthatósági idő; az ember némileg gyorsabban öregszik, mint a világ, gondolta párhuzamosan.

Reggel különösképpen kialudva ébredt, pár perccel a vekker előtt. Igyekezett minél halkabban és minél kevesebb fény mellett összekészülni, hogy ne keltse fel Ankát.

Indulóban még utoljára unokahúgára pillantott, gyerekarcára a meleg lámpafény rávetülő foltjával és az ablak halotti, halványszürke négyszögével, amelyben munkába indult az új, januári nap. Leoltotta az éjjeli lámpát.

Határozatlan léptekkel kiment a szobából.

A buszon gondolkodott, jól tette-e, hogy otthagya Ankát, kitéve – legjobb esetben – saját főbiáinak és szorongásainak. Gondolatai ellenálltak, simák és súlyosak voltak, mint a folyami kövek. Feltette a kérdést, de nem tudta megválaszolni. Elszokott a nehéz, árral szembeni döntésektől.

Senkiben sem talált támaszra, senki hús-vér vagy akár papirosfigurában. Még az általa olvasott valamelyik könyv hősnőjével sem tudott azonosulni. A hősnők visszautasított szerelmük miatt szenvedtek; nem csöpögő csap vagy kisikált sütő nem szerepelt abban a világban.

5

Egész nap nem tudta kiűzni magából a szorongást. Nem csak az unokahúgáról volt szó. Mélyebbre hatolt a szorongás, mindent enyhe életlenséggel borított, mint pára a fürdőszobacsempét.

– Hét ötven – mondta Olga.

A vevő, az özvegy Basia sértődött patkóba görbítette száját. Ez a patkó nem hozott szerencsét. Olga durván félbeszakította hosszabb előadását az unokáiról. Basia nem tudta, illik-e folytatni. Hogy: drága gyerekek, mindig emlékeznek, emlékszik, amikor mondtam, hogy mit kaptam tőlük a születésnapomra, a tegnapi karaj viszont nem volt valami friss, nem inkább tegnapelőtti?

Ugyan nem tudta, illik-e folytatnia, azt azonban tudta, hogy nem ácsoroghat így a pénztár előtt, patkóba görbült szájjal. Ez könnyen kompromittálhatja őt – és unokáit – ez eladónő szemében.

- Egyre drágább maguknál – állapította meg.
- Ilyen időket élünk – felelte Olga.

Mindig ilyen modorban válaszolt a vevők köztökódására. Nem érezte felelősnek magát az ország gazdasági helyzete, az üzlet haszonrése vagy a járadékok és nyugdíjak nagysága miatt. Amikor sztrájkoltak a bányászok, a hajógyári munkások, az orvosok, a tanárok, a mezőgazdasági dolgozók, azt mondták: igazuk van, többet kell fizetni nekik – gondolta Olga –, hát most tessék: nekik igazuk van, nektek meg laposabb pénztárcátok; ha adsz, nem leszel gazdagabb az adástól, legfeljebb belsőleg. Belső például a vérzés is, meg a lélek, állítólag.

Basia egy ideig panaszkodott, hogy aztán megbékélése jeléül megkérdezze:

- És mikor jön kávé?
- Talán holnap. Reggel nem hoztak.

Tizenkettőtől tizennégy óráig alig voltak vevők. Csak egy gyerek ugrott be rágógumiért meg egy öltönyös férfi Quarelinért. Quarelint nem tartanak, Algopirint vitt. Véletlenül rosszul adott vissza, őt zlotyval kevesebbet, ettől ideges lett, sőt dühös. Az ilyen tévedés szinte semiben nem különbözik a csalástól.

Ráadásul – pedig még nem is kapott semmit – a főnökasszony egy órát késett. Olga nem érte el a buszt. Nem akart háromnegyed órát várni a megállóban. Úgy döntött, jár egyet.

Lépkedett a keskeny, ferde járdán. Szürke januári levegő, kipufogógázzal kevert félhomály – szűrni kezdett az oldala. Tisztára, mint gyerekkorában, amikor háborúsat játszott a bátyjaival. Bátyjai általában a gyalogság szerepét osztották rá. Ezért rengeteget rohángászott, és sokszor meghalt. Néha bátyjai megkönyörültek húgocskájukon, és rabságba vetették. Olga ült beriglizve a főzőüstben, és várta, hogy nyugodtabban lélegezzon, és elmúljon a szúrása. Bátyjai néha egy ablakocskán beadtak neki egy bögre hideg vizet. A fogoly is családtag.

6

Túlterhelve saját büdzséjét, amelyen amúgy is lukat ütött a kámforra vált százas, amely egyszerre tűnt el a két virslivel (a hűtőből), Olga negyed kiló almás pitét vásárolt, valamint – a cukrászda melletti boltban – egy üveg italt. Fehér Martinit választott, mert úgy gondolta, divatos, elegáns ital, pont fiataloknak való, mármint tizennyolc éven felülieknek, ittás egyéneket nem szolgálunk ki. Azonkívül akciós volt. Kapott ajándékba egy liter narancslét.

Útban hazafelé gondolkodott, mit főzzön ebédre. Kell, hogy még legyen a mélyhűtőben rókagomba – esetleg gombalevest? Hagymás sült gombát, egy kis bónusz tejföllel? Gombás palacsintát?

A lehetséges menü elég jól lekötötte gondolatait, hogy ne kelljen arra gondolnia, mi történt, mi *történhetett* távolléte alatt a lakásban. Tulajdonképpen nincs jó megoldás. Ha nem

történt semmi, Anka egyszerűen várja – nem jó, Olgának el kéne mennie a dilidokihoz; ideje megszabadulnia a dilijétől. Ha történt valami, valaki megpróbált bejutni a lakásba, ahogy Olga feltételezte vagy képzelte – nem jó, le kell cserélnie a zárat, meg kell kérnie a szomszédokat, hogy figyeljenek jobban, talán a rendőrséget is? Csak mire figyeljenek? Hogy lehet egy idős hölgy félelmét olyan nyelvre fordítani, amely érthető és nem ébreszt gyanakvást?

Nehéz szívvel nyomta meg a kapucsengő gombját.

– Tessék?

– Én vagyok, Olga néni – felelte.

Tehát minden rendben, gondolta. Vagyis mégsem, gondolta.

Anka a résnyire nyitott ajtóban várta. Beengedte nénikéjét, megpusztilta, aztán bezárta az ajtót.

Olga levette a kabátját:

– Ettél valamit?

– Nem, csak joghurtot. Diétázom, Olga néni. Legalábbis igyekszem.

– Csinálok gombalevest. Kérsz?

– Persze.

Olga bement a konyhába. A konyhába, ahol nem csöpögött a csap, a sütő csillogott-villogott, egyszerűen ahol kifogástalanul működött mindaz, aminek gyengélkednie kellene.

Olga, mint jó megfigyelő, észrevette, hogy unokahúga más: látszólag ugyanolyan, de nem hasonlít magára, mint két tojás. Valamilyen változás ment végbe benne és vált tartóssá, akár csak a lakásban, amely ugyanolyan, de teljesen más.

Ha lehetséges lenne poligráfra kötni a tárgyakat, feltenni nekik kérdéseket, amelyekre egyszerű igennel vagy nemmel kellene válaszolniuk, Olga talán megkönnyebbülést érzett volna, a mozdulatlan görbére, az úgynevezett érzelmi emléknym vizualizációjára meredve, amely egyenes, mint a drót.

Olga a poligráfra és a tárgyakra gondolt. A hazugságvizsgálóra kötött székre: ült rád idegen? Félt arra gondolni, hogy emberek is ráköthetők. Az emberek nem olyan rendíthetetlenek és igazmondók, mint a tárgyak. Az emberek nem tudnak olyan egyszerűen igent és nemet mondani. Hibáznak. Sajnálnak. Tévednek. Satöbbi.

Nem ment ki a konyhából, míg kész nem lett a gombaleves. Kenyeret vágott. A levest kiöntötte két tányérba. Maradt még a fazékban. Másnapra vagy repetára.

Anka a rádiót hallgatta. Nagyon rímes dalok mentek: játszol-látszol, bánatos-csodálatos, tűnik-szűnik, alapon-kalapon. Olga fiatalkorában kevésbé rímelt a világ, kárára a rímeknek, és nagy hasznára a világnak.

Végeztek a levessel, és ettek egy-egy pitét. Olga elővette a Martinit és két kispoharat. Nem volt martinis pohárkája; azt se tudta, hogy kitaláltak ilyesmit, hogy létezik a *decorum* elve: a tartalom és forma, az alkohol és a pohár egysége.

– Na? – kérdezte Olga, és figyelmesen, már-már agresszívan nézett unokahúga arcába, készen arra, hogy fülön csípje a legapróbb hazugságot is.

– Ne aggódj, néni – mondta Anka.

– Szóval mégis történik valami.

– Adj még néhány napot.

– Mire?

Anka alighanem nem tudta, mit feleljen. Most még a rendszerint oly könnyű füllentések vagy kibúvók se jutottak eszébe. Hogy nyerjen pár másodpercet, ivott egy nagy korty Martinit.

– Nem tudom – vallotta be. – Nem tudom, mire. De kérek pár napot.

– Gyermekem...

A befejezetlen mondat a levegőben lógott, teljesen anyagszerűen. Mintha meg is lehetne ragadni a pontnál.

KÖRNER GÁBOR fordítása

MONIKA SOSNOWSKA